

ΕΠΙΜΕΤΡΟΝ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤΙΚΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ

Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος ἐφευρέθη τὸ πρῶτον περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος ἐν Γαλλίᾳ, κατόπιν εἰσήχθη ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅπου ἐβελτιώθη κυρίως ὑπὸ τοῦ Lancaestre καὶ ὑπὸ τὴν μορφήν ταύτην ἐπανῆλθεν ἐν Γαλλίᾳ, ὅπου περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος ἐτελειοποιήθη ὑπὸ τοῦ Sarazin, ὅστις διηύθυνε τὸ διδασκαλεῖον τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου καὶ ἐξέδωκε σχετικὸν ἐγχειρίδιον. Ἡ μέθοδος αὕτη ὀνομάζεται ἀλληλοδιδασκτικὴ, διότι πολλοὶ παῖδες, ὑπὸ τὴν ἐπιτροπείαν ἑνὸς διδασκάλου, ἐδίδασκον ἀλλήλους ὅσα ὁ εἷς ἐμάνθανεν καλυπτερον τῶν ἄλλων. Σκοπὸν δὲ εἶχεν—ὅπως λέγει ὁ Ἰ. Κοκκῶνης ἐν τῇ ὑποβληθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ τὴν 30 Ἰανουαρίου 1830 εἰς τὴν ἐπὶ τῆς προπαιδείας ἐπιτροπὴν ἀναφορὰν—«νὰ διδάσκη τοὺς μαθητευομένους, διεγείρουσα αὐτοὺς εἰς ἄκραν φιλοτιμίαν» φιλομάθειαν καὶ ἐπιμέλειαν, τὰς ἀναγκαιοτάτας εἰς πάντα ἀρχικὰς γνώσεις μὲ ὅσον τὸ δυνατὸν μεγαλυτέραν οἰκονομίαν τοῦ καιροῦ καὶ τῶν χρημάτων· νὰ ἀναπτύσῃ ἐν τῷ ἅμα τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις καὶ νὰ συνηθίζῃ ἐν ταύτῳ τὰς καρδίας εἰς τὰς ἠθικὰς ἀρετάς, μαθητευομένων τῶν νέων τὴν εὐταξίαν, τὴν εὐσέβειαν, τὴν ὑπακοήν, τὸ ἄρχεσθαι, καὶ ἄρχεῖν· ἐν ἐνὶ λόγῳ τὰ χρέη καὶ τὰς ὠφελίμους γνώσεις καὶ πράξεις τὰς ἀναγκαιοτάτας εἰς πάντα ἄνθρωπον πρὸς τὸ εὖ καὶ καλῶς ζῆν εἰς τὸν παρόντα βίον. Μὲ τὴν μέθοδον ταύτην ἑκατοντάδες παιδίων κατατεταγμένων εἰς κλάσεις, χωρὶς ἀμβλῦς τὸν νοῦν καὶ νωθρὸς μαθητῆς νὰ ἐμποδίζῃ τὴν πρόοδον τοῦ ἀγχίνοος καὶ δραστηρίου, ὅλων ὄντων ὑπὸ τὸ βλέμμα τοῦ διδασκάλου, μὲ μεγίστην εὐταξίαν καὶ ἡσυχίαν διδάσκονται, τὰ μὲν ἀρσενικὰ τὴν ἀνάγνωσιν, τὸ γράφειν καὶ ἀριθμεῖν, τὴν γραμματικὴν, τὴν γεωγραφίαν καὶ ἱστορίαν, μουσικὴν, ἱερὰν κατήχησιν καὶ ἠθικὴν καὶ τὴν ἰχνογραφίαν· τὰ δὲ κοράσια ὁμοῦ μὲ τὸ ἀναγινώσκειν, γράφειν καὶ ἀριθμεῖν, διδάσκονται καὶ τὸ ράψιμον. Καὶ ὅλα ταῦτα μανθάνουσι τὰ παιδία εἰς τόσον καιρὸν καὶ μὲ τόσα ἔξοδα, ὥστε, λογαριασμοῦ ἀκριβεστάτου γενομένου, εὐρέθη ὅτι ἴσος ἀριθμὸς παιδίων μαθητευομένων μὲ τὴν ἄλλην τὴν συνήθη μέθοδον

μόνον σχεδόν τὸ ἀναγινώσκειν, χρειάζεται πολλοὺς διδασκάλους, τετραπλάσιον καιρὸν καὶ εἰκοσαπλάσια ἔξοδα».

Τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον εἰσήγαγε τὸ πρῶτον ἐν Ἑλλάδι ὁ Γ. Κλεόβουλος ἐκ Φιλιππουπόλεως. Οὗτος ἐσπούδασε τὴν μέθοδον ταύτην ἐν Παρισίοις, ὅπου καὶ συνέταξε καὶ ἐτύπωσε, δαπάναις τοῦ Ν. Ρωσσέτου, πίνακας ἀναγνώσεως ἑλληνιστὶ δι' ἐπίτηδες κατασκευασθέντων χαρακτήρων¹. Τὸ 1819 ἐδίδαξε τὴν μέθοδον ἐν Ἰασίῳ, τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ 1821 ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου εἰργάσθη διὰ τὴν διάδοσιν αὐτῆς καὶ τὴν μόρφωσιν διδασκάλων, διδάξας αὐτοπροσώπως εἰς τὰ τότε λειτουργοῦντα σχολεῖα Δολῶν - Οἰτύλου, Ἀγίου Πέτρου, Πάρου καὶ Σύρου. Ὁ Κλεόβουλος συνέταξε καὶ ὁδηγὸν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, ὅστις ὅμως δὲν ἐτυπώθη ἀλλ' ἐκυκλοφόρει χειρόγραφος ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα τῶν διδασκάλων, μετὰ τὸς ὅμως παραμορφώσεις, ὥστε νὰ εἶναι ἀγνώριστος. Μετὰ τὸν Κλεόβουλον συνέγραψε περὶ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου καὶ ὁ Α. Πολίτης, ὅστις σπουδᾶσας ἐν Εὐρώπῃ, ὑπηρέτει ὡς ἔφορος τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων τῶν Ἰονίων νήσων. Τοῦ Α. Πολίτου ὁ ὁδηγὸς περιορίζεται μόνον εἰς τὸν τρόπον τῆς διδασκαλίας τῆς γραφῆς, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἀριθμητικῆς χωρὶς νὰ ἐπεκτείνηται εἰς τὰ λοιπὰ μαθήματα καὶ χωρὶς νὰ κανονίζη τὸν τρόπον τῆς λειτουργίας τοῦ ἀλληλοδιδασκτικοῦ σχολείου. Κατόπιν αὐτῶν ἀνώνυμός τις ἐξέδωκεν εἰς Μάλταν καὶ διέδωκεν εἰς

1. Τοὺς πίνακας τούτους υπέβαλεν ὁ Γ. Κλεόβουλος εἰς τὴν κατὰ τὸ 1819 συνελευσάν ἐν Παρισίοις «Συνέλευσιν τῶν μεθόδων», ὡς ἐξῆς δ' ἐξεφράσθη περὶ αὐτῶν ὁ εισηγητὴς τῆς συνελεύσεως ταύτης Lebouef: «Ὁ Κλεόβουλος δὲν ἠρέκεσθη νὰ μιμηθῆ ἢ νὰ μεταφράσῃ τοὺς ἐν τοῖς σχολείοις ἡμῶν διατελοῦντας πίνακας, ἀλλ' ἀπομακρυνθεὶς τῆς ἡμετέρας μεθόδου, ἄτε τῆς ἐναρμονίου ἑλληνικῆς γλῶσσης σπανίως δεχομένης συλλαβὰς μὴ κηλούσας τὴν ἀκοήν, μεταβαίνει ἀπὸ μέρους εἰς μέρος, τιθεὶς ὑπ' ὅψιν τῶν μαθητῶν σειρὰν λέξεων συντεθειμένων ἐξ αὐτῶν ἐκείνων τῶν συλλαβῶν, ἃς οἱ μαθηταὶ μελετῶσιν· οἱ δὲ πίνακες αὐτοῦ εἰσιν ἥττον υπέργομοι τῶν ἡμετέρων· τῆς δ' ἐκλογῆς τῶν ἐν αὐτοῖς περιεχομένων πραγμάτων καὶ ἐννοιῶν οὐδὲν ἀληθῶς κριτικώτερον· ὅθεν ἡ συνέλευσις παραδέχεται ἀσμένως τὴν καινοτομίαν ταύτην καὶ ἐκφράζει ζωηρῶς τὴν εὐχὴν, ἵνα εἰσαχθῆ ποτε εἰς τὰ ἡμέτερα σχολεῖα. (Ἐκθεσις τῆς 1 Φεβρουαρίου 1857 τοῦ Ὑπουργοῦ Χριστοπούλου πρὸς τὸν Βασιλέα).

τὴν Ἑλλάδα μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς ἐπαναστάσεως βιβλίον ἐπιγραφόμενον «Σύστημα ἀγγλικὸν διὰ τὰ σχολεῖα ἢ εὐκόλος μέθοδος διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν παιδῶν», τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἰδιαίτερον τμῆμα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν κορασίων. Τὸ βιβλίον τοῦτο κατὰ τὸν Ι. Κοκκῶνην εἶναι ἀτελές, οἱ δὲ παρ' αὐτοῦ γενόμενοι δεκτοὶ τρόποι διδασκαλίας τῆς γραφῆς, τῆς ἀναγνώσεως καὶ τῆς ἀριθμητικῆς εἶναι συγκεχυμένοι εἰς πολλὰ «καὶ ὁ αὐτὸς συντάξας τὸ βιβλίον φαίνεται, ὅτι εἶναι ξένος μὴ γνωρίζων τοὺς ἰδιωματισμοὺς τῆς λαλουμένης γλώσσης, τὴν ὁποίαν ἀναμφιβόλως μέσα εἰς τὰ βιβλία μόνον ἔμαθε. Τόσας ἀκυρολεξίας καὶ ξενολογίας ἔχει, ὥστε εἰς πολλὰ μέρη γίνεται παντάπασιν ἀκατάληπτος καὶ ἐπομένως δύσχρηστος καὶ ἀνωφελέστατος εἰς ἡμᾶς». Ἐγχειρίδιον περὶ τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου συνέγραψε καὶ ὁ Συνέσιος, ὅστις ὅμως μόνον τὸ κεφάλαιον τῆς ἀριθμητικῆς ἐπραγματεύθη κατὰ ἴδιον σύστημα, ἀντιγράψας τὰ λοιπὰ κεφάλαια αὐτολεξεῖ ἐκ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Πολίτου.

Συνέπεια τῆς κυκλοφορίας μεταξὺ τῶν διδασκάλων τῶν διαφόρων τούτων ἐγχειριδίων, ἅτινα παρεδέχοντο ἴδιον ἕκαστον σύστημα διδασκαλίας, ἦτο νὰ διδάσκη ὁ καθεὶς κατὰ τὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν εὗρισκε καλυτέραν ἢ εὐκωλύτεραν, πολλάκις δὲ καὶ ἄνευ μεθόδου τινός. Πρὸς ἄρσιν τοῦ ἀτόπου τούτου καὶ ἵνα καταστῇ ὁμοιόμορφος καὶ τελειότερος ὁ ὀργανισμὸς τοῦ ἀλληλοδιδασκατικῆς σχολείου, ὁ Καποδίστριας διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 45 τοῦ 1829 ψηφίσματος συνέστησε τὴν ἐπὶ τῆς προπαιδείας κληθεῖσαν ἐπιτροπὴν, εἰς ἣν ἀνέθηκε τὸν καταρτισμὸν τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων κατὰ τὴν ἀλληλοδιδασκατικὴν μέθοδον. Εἰσηγητῆς τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης ὤρισθη ὁ Ι. Π. Κοκκῶνης, ὅστις συνέταξε τὴν ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου 1830 ἔκθεσιν, ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς καὶ ὑποβληθεῖσαν εἰς τὴν Κυβέρνησιν. Εἰς τὴν ἔκθεσιν κατ' ἀρχὰς ἐκτίθεται ὁ σκοπὸς τῆς ἀλληλοδιδασκατικῆς μεθόδου, κατόπιν ὀρίζονται τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα δεόν νὰ περιλαμβάνη τὸ σχετικὸν ἐγχειρίδιον «ἐν μὲν τὸ διαλαμβάνον περὶ τοῦ ὕλικου, ἤγουν περὶ τῶν ὅσα ἀποβλέπουσιν εἰς τὰ τοῦ κτιρίου καὶ εἰς τὰ εἰς αὐτὸ πρὸς διδασκαλίαν χρήσιμα, δεύτερον ὅ,τι ἀποβλέπει εἰς τὴν πρᾶξιν ἔλων τῶν

προσφύρων τρόπων τῶν εἰς τὸ διδάσκειν, καὶ τρίτον τέλος τὸ περὶ τάξεως καθ' ἣν γινόμενος (!) ὁ μηχανισμὸς πάντων ἐπιτυγχάνεται ἢ εὐταξία καὶ ἢ σκοπούμενη ἐκπαίδευσις τῶν μαθητῶν» καὶ τέλος εἰσέρχεται εἰς τὴν κρίσιν τῶν ἐκδεδομένων μέχρι τότε ὁδηγῶν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς. Ἀφοῦ διὰ μακρῶν ἀναπτύσσει τὰ ἐλαττώματα καὶ σφάλματα τῶν μεθόδων τοῦ Κλεοβούλου, Πολίτου, Συνεσίου καὶ τοῦ ἀνωύμου, καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ μεταφρασθῆ ἕκ τῆς Γαλλικῆς τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Sarazin, ὡς τελειότερον καὶ κατὰλληλότερον διὰ τὰ σχολεῖα τῆς Ἑλλάδος. «Εἶδετε»—γράφει—«ὅποια εἶναι τὰ εἰς τὴν γλῶσσάν μας ἐγχειρίδια καὶ ὅτι τὰ τῆς μεθόδου παρ' ἡμῖν εἶναι μικρά, κακομορφωμένα, ἀκατάστατα, συγκεχυμένα· οὐδ' ἄλλα ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωμεν, διότι δὲν ἐλάβαμεν ἕως τὴν σήμερον καιρὸν οὐδὲ τοὺς τρόπους, νὰ τελειοποιήσωμεν τὰ ἄπαξ αὐτοσχεδιασθέντα. Τί λοιπὸν ἔχομεν νὰ πράξωμεν κατὰ τὸ παρὸν πρὸς πορισμὸν ἑνὸς ἐγχειρίδιου τῆς μεθόδου; Ἄν στοχάζώμεθα τὴν κοινὴν ὠφέλειαν, ὡς μᾶς πρέπει· ἂν θέλωμεν, ὡς εἶναι καὶ τὸ χρέος μας, νὰ φανῶμεν ἄξιοι τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Κυβερνήσεως, ἣτις εἰς τοῦτο μᾶς ἐδιώρισε, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ κ. Σαραζίνου μεθαρμοσμένον εἰς τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης μας. Ἄς ἀφήσωμεν κατὰ μέρος πᾶσαν φιλοτιμίαν, ἣτις ἠμπορεῖ νὰ φανῆ μικρὰ καὶ πτωχαλαζονικὴ, πᾶσαν φιλαυτίαν ἀξιοκατάκριτον, καὶ πᾶσαν οἴησιν ἐπονείδιστον καὶ βλαβερὰν εἰς τὴν παιδείαν τοῦ ἔθνους μας. Δὲν εἶναι ἐντροπὴ, ἂν δείξωμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅτι δανειζόμενοι ἀπ' ἄλλους, δὲν ἔχομεν τοὺς τρόπους οὐδὲ δυνάμεθα νὰ πράξωμεν ἡμεῖς ἀφ' ἑαυτῶν ὀρθὸν τι καὶ καλόν; Ὀνειδος καὶ καταισχύνῃ ἠθέλεν εἶσθαι, ἂν φανῶμεν, ὅτι δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ οὔτε νὰ ἐννοήσωμεν ἢ νὰ διακρίνωμεν τὸ ὀρθὸν καὶ καλόν. Σοφὸς βέβαια καὶ φρόνιμος εἶναι, ὅστις ἀφ' ἑαυτοῦ ἐφευρίσκει τὰ σοφὰ καὶ ὀρθὰ· δὲν ὑπολαμβάνεται ἕμως οὐδ' εἶναι ἀμαθὴς καὶ ἀνόητος, ὅστις γνωρίζει καὶ ἀγωνίζεται νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὰ ἐφευρημένα ὄντα ὑπὸ τῶν ἄλλων... Προβάλλω λοιπὸν νὰ δεχθῆ ἢ ἐπιτροπὴ καὶ νὰ μεταγλωττίσῃ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ κ. Σαραζίνου. Καὶ τῆς μὲν μεθόδου ἢ τάξης μετὰ τοῦ πνεύματος νὰ φυλαχθῆ, καὶ τὸ σχολεῖον καὶ ὁ ὀργανισμὸς αὐτοῦ νὰ διορισθῶσιν ἀπαραλλάκτως κατὰ τὸ

ἐγχειρίδιον. τοῦτο· ἡ δὲ ἐφαρμογὴ τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων βαίνουσα εἰς τὰς αὐτὰς ἀρχάς, νὰ τροποποιηθῆ, ὡς ἀπαιτεῖ τὸ πνεῦμα τῆς ἰδίας ἡμῶν γλώσσης... Προβάλλω δὲ αὐτοῦ τὴν μετάφρασιν καὶ τὴν παραδοχὴν εἰς τὰ σχολεῖα μας πρῶτον, ὡς πλεον εὐμεθόδου, συνοπτικωτέρου καὶ τελειότερου ἀπὸ ἄλλας ἐρμηνείας· β' διότι συνεγράφη ὑπὸ ἀνδρός, ὅστις ἔχων πολλὰς ἄλλας ἀνωτέρου βαθμοῦ γνώσεις, κατεδαπάνησε τὴν ζωὴν του εἰς τελειοποίησιν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, καὶ πρὸ πολλῶν ἤδη χρόνων διδάσκει εἰς τὸ ἐν Παρισίοις τυπικὸν σχολεῖον· καὶ τέλος διότι τὸ σύγγραμμα ἐνεκρίθη ὑπὸ σοφωτέρων ἡμῶν ἀνδρῶν τῆς περὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν Ἑταιρείας, καὶ βάλλεται εἰς πρᾶξιν. Δὲν εἶναι φρόνιμον νὰ πολυθαρρυνώμεθα εἰς τὰς ἰδίας ἡμῶν περὶ τῆς μεθόδου γνώσεις ἢ τὴν πείραν. Εἰς ὀλιγώτατον καιροῦ διάστημα, ἀφοῦ εἰσῆχθη εἰς τὸ ἔθνος μας ἡ μέθοδος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔκαμον οἱ μαθητευθέντες αὐτὴν μηχανικῶς τόσην μεγάλην πρόοδον, ὥστε ν' ἀφήσωσι πολὺ ὀπίσω τοὺς διδασκάλους ἐκείνων, παρὰ τῶν ὁποίων ἐμαθητεύθησαν, διὰ νὰ θέσωσιν οὗτοι τελειότερας ἐρμηνείας ἢ νὰ εὐρῶσι τὴν τελειότητα τῆς μεθόδου κατὰ τὸ ὑλικὸν καὶ ἠθικόν... Ἡ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Κλεοβούλου συνταχθεῖσα ἐρμηνεία ἴσως ἦτο καλὴ διὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε καιρὸν· τῶρα εἶναι ἀτελής ὡς πρὸς τὴν σημερινὴν πρόοδον τῆς μεθόδου καὶ προσέτι δὲν διασώζεται ἀκέραιος. Ὅσαι δὲ ἄλλαι συνεγράφησαν μετέπειτα, ἔχουσι καὶ αὗται τὰ ἐλαττώματά των... Αἱ γινόμεναι ὑπὸ τινῶν διδασκάλων μεταβολαὶ εἰς τὴν μέθοδον δὲν συνέβαλον πραγματικῶς εἰς ἄλλο, εἰμὴ εἰς τὸ νὰ διαστρέψωσιν αὐτὴν εἰς τὰ οὐσιώδη τὰ καθ' ὕλην καὶ εἶδος. Αὗται δὲ ἦτο ἐπόμενον νὰ γίνωσι διὰ δύο αἰτίας· Α' διότι αἱ τυχοῦσαι ἀνωμαλίαι τῶν περιστάσεων τῆς Ἑλλάδος ἔφερον παντοῦ τὴν στέρησιν ὅλων τῶν καθ' ὕλην ὄντων ἀναγκαίων εἰς τὴν μέθοδον, ὥστε καὶ ἐκ τῶν διδασκάλων ἄλλος ἄλλο ἠναγκάζετο νὰ ἀρμόσῃ εἰς χρῆσιν του, ὅ,τι εἶχε πρόχειρον, καὶ ὅπως αἱ περιστάσεις τῶ ἐσυγχώρουν· Β' οἱ μαθητευθέντες κατεσπρευσμένως καὶ ὡς ἔτυχον τὴν μέθοδον, χωρὶς νὰ ἔχωσι τοὺς τρόπους νὰ ἐννοήσωσι τὰς ἀρχάς καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς, οὐδὲ βοηθήματα διὰ νὰ τελειοποιηθῶσιν εἰς αὐτὴν, ἔπρεπεν ἀναγκαίως, ἀρχίσαντες νὰ τὴν βάλλωσιν

εἰς πρᾶξιν, ν' ἀπαντήσωσι δυσκολίας, τὰς ὁποίας βεβαίως δὲν ἠμποροῦν ν' ἀποδώσωσιν εἰμὴ εἰς αὐτῆς τῆς μεθόδου τὴν ἀτέλειαν, καὶ ὄχι εἰς τινος ἄλλου ἐλάττωμα. Τὸ φιλότιμον ἦ καὶ ὁ ζῆλός των τοὺς παρεκίνησε νὰ ἐπιχειρισθῶσιν εἰς τελειοποίησιν τάχα τῆς μεθόδου μεταβολὰς τῶν ὄσων ἐδιδάχθησαν... Διὰ τὰς ἄνω εἰρημένας αἰτίας ἡ μέθοδος ἐξηλλάχθη γενομένη πολυειδής, οὕτως εἶπεῖν, καὶ ποικίλη μεταξὺ ἡμῶν. Ἀνάγκη εἶναι νὰ ἀνορθωθῇ κατὰ τὰς ἀληθεῖς αὐτῆς ἀρχὰς καὶ νὰ κατασταθῇ ὁμοία καθ' ὅλην τὴν ἐπικράτειαν... Ἡ ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος εἶναι τὸ ἐπιτηδειότατον μέσον, δι' οὗ εὐκόλως ἠμποροῦν νὰ διαδοθῶσιν ἡ χρηστοθήθεια καὶ ἡ χρηστομάθεια εἰς τὸν ἄπορον λαόν, ὅστις οὔτε καιρὸν οὔτε χρήματα περισσὰ ἔχει νὰ καταδαπανᾷ πρὸς τὴν ἠθικὴν του ἐκπαίδευσιν. Δι' αὐτῆς εἰς 18 μηνῶν διάστημα ὁ μαθητής, μὲ ὀκτῶ περίπου Φοινίκων ἔξοδον, ἔμπορεῖ νὰ μάθῃ τὴν ἀνάγνωσιν, τὴν γραφὴν, τὴν ἀριθμητικὴν, τὰ καθήκοντα τοῦ εὐσεβοῦς χριστιανοῦ καὶ τὰ τοῦ ἀγαθοῦ πολίτου ὁμοῦ μὲ τὰς βιωφελεστέρας γνώσεις· ἔθεν καὶ αἱ προνοούμεναι κυβερνήσεις περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ εὐτυχίας τοῦ λαοῦ ἄλλο πρὸς τοῦτο δὲν ἔχουσι ταχύτερον καὶ ἐπιτηδειότερον μέσον. Ἡ Κυβέρνησις ἡμῶν, κατ' εὐτυχίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, γνωρίζει τὸ πρὸς φωτισμὸν αὐτοῦ συντελεστικώτατον βοήθημα, ἐπιθυμεῖ μέθοδον ὀρθὴν καὶ ὅσον τὸ δυνατόν ἐντελῆ, καὶ διάταξιν ὁμοιότροπον τῶν τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς, πρὸς ὁμοιότροπον καὶ τακτικὴν προεκπαίδευσιν τῆς νεολαίας· ὅθεν ἐδιώρισεν ἡμᾶς νὰ τῆς ἀναφέρωμεν τὰ εἰς τοῦτο συντείνοντα· χρέος δ' ἔχομεν νὰ φανώμεν ἄξιοι τῆς πρὸς ἡμᾶς πίστεως αὐτῆς καὶ τῶν προσδοκιῶν τοῦ ἔθνους... Ταῦτα ἐστοχάσθη καλὰ νὰ σᾶς ἐκθέσω εἰς τὴν ὁποίαν μ' ἐδιωρίσατε ἐξέτασιν τοῦ ἐγχειριδίου τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς καὶ νὰ σᾶς προβάλω, ἐπειδὴ νομίζω αὐτὰ εὐσυνειδήτως χρήσιμα καὶ συντελεστικὰ εἰς τὴν παρ' ἡμῖν τελειοποίησιν τῆς μεθόδου, εἰς τὸν ὁμοιότροπον κανονισμόν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν καὶ εἰς τὴν πραγματικὴν ἐκπλήρωσιν τῆς σπουδῆς, ἣν ἔχει ἡ Κυβέρνησις εἰς τὸ νὰ συστήσῃ τὴν προεκπαίδευσιν τοῦ ἔθνους ὀρθὴν, τακτικὴν, ἐπιτηδελῆ καὶ εἰς ἐδραῖα θεμέλια βαίνουσιν...».

Τὴν πρότασιν τῆς ἐπὶ τῆς προπαιδείας ἐπιτροπῆς περὶ μεταφρά-

σεως τοῦ περὶ ἀλληλοδιδασκτικῆς ἐγχειριδίου τοῦ Sarazini ἐνέκρινεν ἡ Κυβέρνησις καὶ ἀνέθηκεν εἰς αὐτὴν τὴν μετάφρασιν διὰ τοῦ ἐξῆς ἐγγράφου τῆς ὑπ' ἀριθ. 472 τῆς 17 Φεβρουαρίου 1830· «Αἱ περὶ τὸ ἀλληλοδιδασκτικὸν σύστημα νουνεχεῖς παρατηρήσεις σας ἐδικαίωσαν τὴν πρὸς ὑμᾶς ἐμπιστοσύνην τῆς Κυβερνήσεως. Ἀνοβοίνοντες εἰς αὐτὰς τὰς ἀρχὰς τῆς μεθόδου ἀπεδείξατε σαφῶς ὅποῖον εἶναι τὸ μέγα σκοπούμενον τῆς ὑψηλῆς ταύτης ἐφευρέσεως, καὶ ὅποια πρέπει νὰ εἶναι τὰ πρὸς τοῦτο συντελούμενα μέσα· καὶ ταῦτα ἐξετάζοντες συγκριτικῶς μετὰ τοὺς ὁποίους μεταχειρίζονται τρόπους εἰς ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, δεικνύετε μετὰ λόγου ποῖον πρέπει νὰ λάβωμεν ὄδηγόν διὰ νὰ καταστήσωμεν τακτικὴν καὶ ὁμοιόμορφον εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, τὴν ὁποίαν οἱ διάφοροι διδάσκαλοι ἐκ διαφόρων συστημάτων ἐξήλλαξαν διόλου καὶ παρεμόρφωσαν. Ἀποδεχόμενοι τὴν γνώμην τῆς ἐπιτροπῆς περὶ τοῦ ὁδηγοῦ τούτου ἐγκρίνομεν νὰ μεταγλωττισθῇ τὸ περὶ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου πραγματευόμενον ἐγχειρίδιον τοῦ περιφήμου Σαραζίνου, φυλαττομένης οὐσιωδῶς τῆς τάξεως καὶ τοῦ ὀργανισμοῦ τῶν σχολείων, τροποποιουμένης δὲ τῆς ἐφαρμογῆς πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς γλώσσης, κατὰ τὸ προβαλλόμενον παρὰ τῆς ἐπιτροπῆς σχέδιον. Σᾶς προσκαλοῦμεν λοιπὸν νὰ ἐπιχειρισθῆτε τὸ ἔργον μετὰ τὴν συνήθη σας φιλοπονίαν καὶ ζῆλον, διὰ νὰ καταβάλωμεν, κατὰ τὸν πόθον μας, τὰς ἀληθεῖς καὶ ἐδραίας βάσεις τῆς μεθόδου καὶ νὰ ἐνεργήσωμεν ἀκολουθῶντα ὅσα συντελοῦσιν εἰς τὴν πρόσδον τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως, κατὰ τὰς ὁποίας προβάλλετε παρατηρήσεις.

Διὰ νὰ ἐκδοθῶσι δὲ συγχρόνως καὶ τὰ ὁποῖα προβάλλετε στοιχειώδη βιβλία εἰς χρῆσιν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων, θέλετε διευθύνει προηγουμένως εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Παιδείσεως γραμματεῖαν τὰς ὁποίας ἀναφέρετε Ἐπιτομὰς τῆς ἱερᾶς κατηχήσεως, τῆς ἱερᾶς ἱστορίας κλπ. Ἐπιθυμοῦντες δὲ νὰ προπαρασκευάσωμεν ἐν τοσοῦτῳ τὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν ὀφείλουσιν ἀκολουθήσωσιν οἱ διδάσκαλοι, ὑπὸ τὸν ὁποῖον μέλλομεν νὰ τοὺς δώσωμεν ὄδηγόν, καὶ νὰ προδιαθέσωμεν ἐν ταύτῳ ὅσους εἰσέτι δι' ἀπειρίαν δὲν ἐδυνήθησαν νὰ γνωρίσωσι τὰ ἐκ τῆς μεθόδου ταύτης καλά, κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ δημοσιευθῇ διὰ τῶν τύπων σύν-

τομος περίληψις τῆς ὁποίας καθυποβάλατε εἰς τὴν Κυβέρνησιν ἀναφορᾶς, ἐκθέτουσα συνεπτυγμένως τὰ τρία κεφάλαια, περὶ τὰ ὁποῖα στρέφεται ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀναφορά, τὴν ἀρχὴν δηλονότι τῆς μεθόδου, τὸν σκοπὸν, τὰ ὁποῖα μεταχειρίζεται μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς, καὶ τὰ θαυμαστά αὐτῆς ἀποτελέσματα, ἅπερ εἶναι ἡ ἀνάπτυξις τῶν σωματικῶν καὶ νοερῶν δυνάμεων, ἡ ρύθμισις τῶν ἠθικῶν, διὰ τῶν ὁποίων οἱ παῖδες καθίστανται ἀγαθοὶ πολῖται, ὠφέλιμοι εἰς ἑαυτούς καὶ τοὺς ὁμοίους...».

Τὴν μετάφρασιν ἐκ τῆς Γαλλικῆς ἐνήργησεν ὁ Ι. Κοκκῶνης, ἀπεδέχθη δ' ἡ Κυβέρνησις καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὰ σχολεῖα ὡς ἐπίσημον ὁδηγὸν διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 1032 τῆς 12 Ἰουλίου 1830 διατάγματος, κατὰ τὸ ὁποῖον «τὸ μεταφρασθὲν παρὰ τῆς ἐπὶ τῆς προπαιδείας ἐπιτροπῆς ἐγχειρίδιον τοῦ Γάλλου Κυρίου Σαραζίνου, γνωριζόμενον εἰς τὸ ἐξῆς ὑπὸ τὸ ὄνομα «Ὁδηγὸς τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου» διατάττομεν νὰ εἰσαχθῇ εἰς ὅλα τὰ κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα. Οἱ κατὰ πόλεις, κώμας καὶ χωρῖα ἀλληλοδιδασκτικοὶ διδάσκαλοι ὀφείλουσιν ν' ἀκολουθῶσιν ἀπαρεγκλίτως τὸν ὁδηγὸν τοῦτον, ἔχοντες αὐτὸν ὡς τύπον καὶ κανόνα ἀπαράβατον τοῦ καθ' ὕλην διοργανισμοῦ καὶ τοῦ περὶ τὴν διδασκαλίαν τρόπου· ἐὰν δέ τις τῶν διδασκάλων νομίζῃ ἀναγκαίαν τὴν κατὰ τι τροπολογίαν, χωρὶς νὰ καινοτομῇ παντελῶς, θέλει καθυποβάλλει εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰς παρατηρήσεις του, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ συντελέσωσιν ἐγκαίρως μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς μεθόδου».

Ἡ μετάφρασις κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ μεταφραστοῦ ἐν τῷ προλόγῳ αὐτῆς γινομένην δήλωσιν ἐγινε πιστὴ καὶ κατὰ λέξιν σχεδὸν «ὅσον συγχωροῦν οἱ κανόνες τοῦ μεταφράζειν καὶ οἱ ἰδιωτισμοὶ ἐκάστης γλώσσης· καὶ φράσιν τοῦ λόγου μετεχειρίσθη ἐκείνην, ἥτις εἶναι εὐληπτος εἰς τοὺς μὴ παντάπασιν ἀγγραμμάτους». Ἐκ τοῦ κειμένου παρελείφθησαν ὅσα ἀνεφέροντο ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν, ἀντ' αὐτῶν δὲ ἐτέθησαν τὰ προσαρμοζόμενα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν. Ὅπου παρέστη ἀνάγκη διὰ τὴν σαφήνειαν νὰ γίνωσι προσθῆκαι τινές, ἐλήφθησαν αὐταὶ ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος παλαιότερον ὁδηγοῦ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, εἰς ὃν γίνονται καὶ αἱ σχε-

τικαί παραπομπαί. Τὸ οὕτω δὲ διαμορφωθὲν κείμενον ἐξεδόθη εἰς ἴδιον τεῦχος ἐν Αἰγίῳ τὸ 1830 ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἐγχειρίδιον διὰ τ' ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα, ἢ Ὁδηγὸς τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου ὑπὸ Σαραζίνου, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Παρισίοις Προτύπου σχολείου καὶ ἐπιστατοῦντος τὰ τοῦ τμήματος τῆς Σαίνας σχολεῖα. Πόνημα παραδεχθὲν ὑπὸ τῆς ἐταιρίας τῆς ἐπὶ τῆς στοιχειώδους διδασκαλίας καὶ ὑπὸ τοῦ πραιφέκτου τῆς Σαίνας διὰ τὰ ἐκεῖ ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα. Ἐξετασθὲν δὲ καὶ ἐγκριθὲν ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῆς Προπαιδείας Ἐπιτροπῆς, καὶ κατ' ἐπίκρισιν τῆς Κυβερνήσεως μεταφρασθὲν μεθηρμωσμένον εἰς τὴν γλῶσσαν ἡμῶν, πρὸς τὸν ὁμοίωτροπον κανονισμόν τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος. Μετὰ παραρτήματος τῶν διαταγμάτων τῶν περὶ τῶν ἀλληλοδιδασκτικῶν κλπ.».

Ἐν ἀρχῇ ὁ ὀδηγὸς συγκρίνει τὴν συνδιδασκτικὴν πρὸς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον καὶ ἐξαίρει τὰ μειονεκτήματα τῆς μιᾶς καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ἄλλης. Διὰ νὰ καταστήσῃ δὲ ἐμφαντικωτέραν τὴν διαφορὰν, ἐκάστην σελίδα χωρίζει εἰς δύο στήλας, εἰς τὴν μίαν τῶν ὁποίων γράφει τὰ ἀποτελέσματα τῆς συνδιδασκτικῆς καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, κατὰ τὸν ἑξῆς τρόπον:

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΤΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΣΥΝΔΙΔΑΣΚΤΙΚΗ

Εἰς τὸν τρόπον τοῦ διδάσκειν ἀτομικῶς καθένα μαθητήν, ἂν ὁ διδάσκαλος ἔχη 60 μαθητάς, δὲν δύναται νὰ δώσῃ εἰς 3 ὥρῶν διάστημα, πλειότερον καιρὸν τῶν τριῶν λεπτῶν εἰς καθένα· καὶ ἐνῶ ἐπιστατεῖ ἓνα νὰ σπουδάξῃ, οἱ λοιποὶ 59 δὲν κάμνουσι τίποτε, ἢ κάμνουσὶ τι κακῶς.

Εἰς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἂν ἡ παράδοσις εἶναι τριῶν ὥρῶν, καθεὶς τῶν μαθητῶν, ὅσοσδήποτε καὶ ἂν εἶναι ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, σπουδάζει τριῶν ὥρῶν μάθημα, τὸ ὁποῖον δὲν τοῦ δίδει κανένα κόπον.